

УДК 94(477)

Андрій КЛІШ

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка***СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ОРІЄНТАЦІЇ МИТРОПОЛИТА
АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Проаналізовано участь митрополита А. Шептицького у суспільно-політичному житті Галичини на початку ХХ ст. Досліджено його роль у боротьбі за відкриття українського університету в Львові та реформування виборчого законодавства до Віденського парламенту та Галицького сейму.

Ключові слова: *Східна Галичина, суспільно-політичне життя, А. Шептицький, пастирське послання.*

У Східній Галичині, де більшість населення була греко-католиками, відбулася адаптація соціальної доктрини Католицької Церкви до місцевих умов. На початку ХХ ст. греко-католицька ієрархія загострювала увагу на національних та соціальних питаннях, а священники активно брали участь у суспільно-політичному житті громад через діяльність культурно-просвітніх та економічних товариств.

Метою цієї публікації є з'ясування ролі А. Шептицького у суспільно-політичному житті Східної Галичини на початку ХХ ст.

Науковий доробок дослідників із задекларованої проблематики обмежується публікаціями Е. Бистрицької¹, Я. Біласа², О. Волинець³, А. Кліша⁴, Л. Крупи⁵, У. Кошетар⁶ та інших дослідників. Зазначені автори в основному звертають увагу на аналіз діяльності А. Шептицького, узагальнено аналізують його суспільно-політичну інституції або ж характеризують окремі аспекти тієї чи іншої проблематики.

¹ Бистрицька Е. Участь митрополита А.Шептицького у суспільно-політичному житті Галичини початку ХХ ст. / Е. Бистрицька // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія. - 2005. - Вип. 1. - С. 68-74.

² Білас Я. Парламентська діяльність митрополита А.Шептицького / Я. Білас // Українське релігієзнавство. - 2002. - № 23. - С. 66-73.

³ Волинець О.О. Митрополит Андрей Шептицький про участь духовенства у суспільно-політичному житті / О. О. Волинець // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. - К.: ВІР УАН, 2012. - Випуск 65 (№10). - С. 5-9.

⁴ Кліш А. Б. Суспільно-політична діяльність вищого греко-католицького духовенства на початку ХХ ст. / А. Б. Кліш // Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. - К. : "Видавництво "Гілея", 2015. - Вип. 101 (10). - С. 125-130.

⁵ Крупа Л. Вплив митрополита Андрея Шептицького на суспільне і культурно-просвітницьке життя в Галичині кінця ХІХ - першої половини ХХ століття / Любомир Крупа // Українська історична біографістика: забуте і невідоме / За ред. М. М. Алексієвця. - Тернопіль : Лілея, 2005. - Ч. 1. - С. 101-116.

⁶ Кошетар У. П. Соціальні аспекти діяльності Української греко-католицької церкви в контексті сприяння розвитку галицького консерватизму (кінець ХІХ - перша третина ХХ ст.) / У. П. Кошетар // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. - Запоріжжя: Просвіта, 2003. - Вип. ХVІ. - С. 69-75.

Основою джерельної бази слугують пастирські послання владик, видані упродовж 1900-1914 рр. Кожне пастирське послання, скероване до духовенства та мирян, піднімало низку суспільно-політичних питань.

На початку ХХ ст. перед галицькими українцями постала низка важливих питань, які потребували негайного вирішення. Це, насамперед, питання заснування українського університету, реформування виборчого законодавства до Віденського парламенту та Галицького сейму та соціальної консолідації. Греко-католицький єпископат не залишився осторонь цих проблем.

Криза в економіці, загострення політичної боротьби, високі податки, низька освіченість населення призвели до посилення міжкласових конфліктів¹. Завдяки позиції Греко-Католицької Церкви (ГКЦ) послаблено соціальну напругу під час селянських страйків 1902 р.². Соціальна доктрина Церкви скеровувалася на захист найбідніших верств населення шляхом забезпечення їм гарантованого права на працю та її гідної оплати³.

Слід зазначити, що зазначені питання знайшли підтримку у широкого загалу. Зокрема, І. Франко опублікував у «Літературно-науковому віснику» рецензію на послання митрополита п. з. «Соціальна акція, соціальне питання і соціалізм», у якій відзначив новаторство послання, оскільки попередники А. Шептицького видавали такі звернення шаблонною, запліснявілою лексикою, а це - написане живою народною мовою, на конкретних прикладах, «річ, - як зазначав І. Франко, - нечувана у наших церковних достойників...». Проте І. Франко доповнив та поглибив послання А. Шептицького, критикував, особливо трактування проблем приватної власності, сім'ї та соціальної справедливості⁴.

А. Шептицький виступав виключно за законні методи політичної боротьби. Зокрема, під час селянського страйку 1902 р. він звернувся до духовенства Львівської архієпархії з вимогою утримувати селян від насильницьких дій⁵. 12 квітня 1908 р. український студент М. Січинський застрелив галицького намісника А. Потоцького. Цю подію засудило вище греко-католицьке духовенство, видавши спеціальне пастирське послання до духовенства та вірних⁶. Владики вважали, що шляхом екстремізму, заперечуючи християнські засади, не можливо досягти вагомих політичних результатів, а лише ускладнити етнополітичну ситуацію в Галичині. У

¹ Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848-1914 р.: На підставі споминів / К. Левицький. - Львів : з друкарні ОО Василіан у Жовкві, 1926. - С. 369-371.

² Шептицький А. О квестії соціальній / А. Шептицький. - Жовква, 1904. - С. 7.

³ Там само. - С. 20-23.

⁴ Франко І. Соціальна акція, соціальне питання і соціалізм / Іван Франко // Літературно-науковий вісник. - 1904. - Т. 28, кн. 10. - С. 1-23.

⁵ 1902 р., липня 28, Львів. - Розпорядження митр. Андрея Шептицького до духовенства Львівської Архієпархії з вимогою утримувати селян від насильницьких дій під час загального страйку // Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність: Документи і матеріали 1899-1944. Том II: Церква і суспільне питання. Кн. 2: Листування. - Львів: Місіонер, 1999. - С. 576.

⁶ Красівський О. Галичина у першій чверті ХХ ст. Проблема польсько-українських стосунків / О. Красівський. - Львів, 2000. - С. 74-75.

посланні наголошувалося, що будь-який злочин у політичній площині «шкодить справі народній, бо понижає чесноту любові вітчизни, підкопує моральні підвалини народної роботи, - згіршенем псує людей, псує їх совість, псує їх душу»¹. Це послання мало продемонструвати солідарність священиків у духовних справах, виконання християнських законів та обов'язок стримувати парафіян від радикальних методів боротьби.

А. Шептицький закликав галичан до солідарності. ГКЦ повинна їй сприяти шляхом допомоги мирянам у створенні християнських крамниць, кооперативних установ тощо². Соціальна доктрина ГКЦ мала забезпечити добробут всіх прошарків населення. У цьому контексті А. Шептицький звертався до різних прошарків галицького суспільства. Багатих закликав до ощадності та допомоги біднішим, як матеріально, так і порадами. Незаможним надавав моральну підтримку, зазначаючи на необхідності усвідомлення тимчасовості земного буття³.

Важливе значення у соціальній доктрині ГКЦ займала інтелігенція. А. Шептицький поділяв її на три групи (беручи за основу виконання законів Божих): 1) займається просвітництвом серед народу, співпрацюючи з Церквою; 2) має віру, проте байдужа до практичного виконання Божих заповідей та церковних канонів; 3) стоїть на атеїстичних принципах⁴. Поділяючи інтелігенцію на певні групи та підготувавши для кожної з них окремі поради, А. Шептицький розробив основу для консолідації українського суспільства.

А. Шептицький зазначав, що греко-католицькі священики своєю самопожертвою та працею для українського народу мають бути прикладом патріотизму. Окрім того, він закликав їх не створювати значної кількості політичних партій, оскільки це спричинить до розколу та знищення нації⁵. Участь у суспільно-політичному житті, на думку А. Шептицького, вимагала виключення ненависті, помсти, несправедливого використання авторитету. Натомість запровадження християнських засад щодо політичних опонентів надасть можливість галицьким українцям захищати свої права та свідомо відноситися до обрання депутатів⁶.

¹ Спільне Пастирське послання митр. Андрея Шептицького та ін. єпископів до народу з приводу вбивства ц. - к. Намісника А.Потоцького з долученою інструкцією до духовенства // Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і Матеріали 1899-1944 / упоряд. О. Гайова, А. Кравчук ; ред. А. Кравчук ; Центральний держ. історичний архів України, Львів, Львівська богословська академія. - Л. : Місіонер, 1998 . Т. 2, кн. 1 : Церква і суспільне питання. Пастирське вчення та діяльність (Кн. 1). - [Б. м.] : [б.в.], 1998. - С. 427.

² Пастирське послання Станіславівського єп. Андрея Шептицького до вірних Християнська Робота. 1899 р., серпня 2, Станіславів // Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і Матеріали 1899-1944 / упоряд. О. Гайова, А. Кравчук ; ред. А. Кравчук ; Центральний держ. історичний архів України, Львів, Львівська богословська академія. - Л. : Місіонер, 1998 . Т. 2, кн. 1 : Церква і суспільне питання. Пастирське вчення та діяльність (Кн. 1). - [Б. м.] : [б.в.], 1998. - С. 6.

³ Там само. - С. 9.

⁴ Там само. - С. 12-13.

⁵ Там само. - С. 15.

⁶ Пастирське послання митр. Андрея Шептицького та ін. єпископів до народу О виборах до парламенту 1907 р., січень, Львів // Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і Матеріали 1899-1944 / упоряд. О. Гайова, А. Кравчук ; ред. А. Кравчук ; Центральний держ. історичний архів України, Львів,

Згадані пастирські послання позитивно сприйнялися у галицькій суспільності та покращили політичне становище Митрополита. Зокрема, відомий письменник А. Чайковський у листі до А. Шептицького від 30 травня 1901 р. писав, що «листами сими з'єднали собі Високопреосвященний руский народ, котрий Вашу номінацію, як і кожний факт загального значення, прийняв недовірливо... Ваші листи мусіли розвіяти ті сумніви і спричинити для Вас щиру симпатію. Такі патріотичні заяви Владики в листах пастирських успокоюють і будять довіре, а се підстава до порозуміння і дальшої праці»¹.

Слід зазначити, що парафіяльне духовенство було неоднорідним у своїх політичних поглядах. Частина священників підтримувало народовську течію, інші - москвофільську, а були й такі, яким були близькі соціалістичні та радикальні ідеї. Це, на думку А. Шептицького, шкодило не лише Церкві, але й національній ідеї. Єпископи намагалися об'єднати священників навколо спільної мети. Зокрема, у спільному посланні «О солідарності», вони відзначали, що солідарність священників на християнських засадах сприятиме авторитету Церкви у суспільстві².

У наступному єпископському посланні «Про солідарність у громадському житті» акцентовано увагу на участі духовенства у суспільно-політичному житті. Зокрема, зазначалося, що «тут не може бути і бесіди о політиці»³. Також у посланні чітко розмежовуються громадянські та душпастирські обов'язки священника, зазначається, що він лише за межами Церкви може брати участь у суспільно-політичному житті та категорично забороняється нав'язувати власні політичні переконання у проповідях та під час сповідей .

На знак підтримки української освіти А. Шептицький у 1901 р. вирішив закрити семінарію у Львові та за власні кошти направити студентів-богословів навчатися за кордон⁵. Ця подія стала першим політичним виступом митрополита.

Львівська богословська академія. - Л. : Місіонер, 1998 . Т. 2, кн. 1 : Церква і суспільне питання. Пастирське вчення та діяльність (Кн. 1). - [Б. м.] : [б.в.], 1998. - С. 406.

¹ 1901 р., травня 30, Бережани. - Лист письменника Чайковського Андрія до митр. Андрея Шептицького про оцінку інтелігенцією Пастирських послань митрополита до народу та про потребу перекладу Святого письма // Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність: Документи і матеріали 1899-1944. Том II: Церква і суспільне питання. Кн. 2: Листування. - Львів: Місіонер, 1999. - С. 572.

² Спільне Пастирське послання митр. Андрея Шептицького та ін. єпископів до духовенства О Солідарности // Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і Матеріали 1899-1944 / упоряд. О. Гайова, А. Кравчук ; ред. А. Кравчук ; Центральний держ. історичний архів України, Львів, Львівська богословська академія. - Л. : Місіонер, 1998 . Т. 2, кн. 1 : Церква і суспільне питання. Пастирське вчення та діяльність (Кн. 1). - [Б. м.] : [б.в.], 1998. - С.338-339.

³ Спільне Пастирське послання митр. Андрея Шептицького та ін. єпископів до духовенства про солідарність у громадському житті // Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і Матеріали 1899-1944 / упоряд. О. Гайова, А. Кравчук ; ред. А. Кравчук ; Центральний держ. історичний архів України, Львів, Львівська богословська академія. - Л. : Місіонер, 1998 . Т. 2, кн. 1 : Церква і суспільне питання. Пастирське вчення та діяльність (Кн. 1). - [Б. м.] : [б.в.], 1998. - С.349.

⁴ Там само. - С. 349-350.

⁵ Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців. - С. 368.

У 1902 р. українські депутати внесли подання щодо заснування української гімназії у Станіславові. А. Шептицький підтримав цю ідею, проте польська більшість провалила голосування з цього питання. Українські депутати на знак протесту оголосили про сецесію, яку підтримав А. Шептицький¹.

Проти заснування українського університету у Львові виступали польські викладачі, студенти та влада. Згідно зі спогадами М. Бобжинського, поляки вимагали надати Львівському університету виключно польського характеру, а їх фракція у Віденському парламенті прийняла постанову, що заблокувала відкриття двох нових українських кафедр. Також припинялися габілітації українських доцентів через погляди польської молоді².

28 червня 1910 р. А. Шептицький виступив у Віденському парламенті з вимогою відкриття українського університету. Зокрема, він зазначав: «Задоволення всіх культурних потреб націй, що належать до зв'язку монархії, має для них велику важливість, однак воно є ще важливіше для самої монархії в її цілості так, що той, хто заступається в того роду справі,... виступає як громадянин, який турбується добром Австрії»³. Окрім того, у зверненні наголошувалося на тому, що «що нарід з кількістю три і пів мільона - отже займає четверте місце серед націй імперії, нарід, що його національний і культурний розвиток вимагає річно цілих рядів священиків, учителів середніх шкіл, урядовців суддів та інших академічно освічених фахівців, не може довгий час обійтися без університету й мусить відчувати це, як пекучу потребу, щоб такий університет був заснований»⁴.

Врешті-решт, цісар у 1913 р. видав декрет, згідно з яким український університет у Львові мав відкритися 1 вересня 1916 р. Це рішення набуло значного міжнародного резонансу. Російський посол у Відні висловив протест щодо прийняття цього декрету, як «неприятного акту проти Росії»⁵.

Важливою для утвердження прав галицьких українців стала боротьба за реформування виборчої системи, що дозволило б їм до законодавчих органів влади більшу кількість своїх представників. Адже куріальна система виборів значно обмежувала українську репрезентацію в Віденському парламенті, українські депутати не могли впливати на політичну ситуацію в імперії загалом і місцеве законодавство та організаційну діяльність зокрема, тим більше, що постійно відчували спротив численнішої польської репрезентації.

¹ Білас Я. Парламентська діяльність митрополита А.Шептицького. - С. 67.

² Bobrzynski M. Z Moich pamietnikow / M. Bobrzynski. - Wroclaw-Krakow, 1957. - S. 308-309.

³ 1910 р., червня 28 (ст. ст.: червня 15), Відень. Промова Митрополита Андрея в австрійській Палаті Панів про потребу українського університету у Львові // Шептицький А. Пастирські послання 1899-1914 рр., т. 1 / Шептицький Андрей. - Львів: Видавництво «АРТОС» 2007. - С. 718-721.

⁴ Там само.

⁵ Ленцик В. Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький патріот і державний діяч / д-р Василь Ленцик // Метрополія Нью-Йорку служі Божому Андреєві у п'ятидесятиріччя його смерті / [Зредагував Микола Голів]. - Нью-Йорк, 1996. - С. 57.

Не став осторонь цього процесу і А. Шептицький. Зокрема, вирішено, що митрополит та єпископи візьмуть участь у делегації, що мала зустрітися з імператором та урядовцями у Відні з метою справедливого розподілу депутатських мандатів у парламенті¹.

11 січня 1906 р. на конференції єпископату в Перемишлі прийнято рішення відрядити митрополита А. Шептицького та єпископів Г. Хомишина і К. Чеховича у Відень до імператора щодо запровадження загального виборчого права у виборах до австрійського парламенту та справедливого розподілу мандатів у ньому².

22 січня 1906 р. А. Шептицький як очільник делегації виголосив промову, аргументуючи право галицьких українців на рівні з іншими народами імперії виборчі права. До складу делегації увійшли також єпископи Г. Хомишин та К. Чехович. Вони, на тлі революції 1905 р. у Російській імперії, намагалися показати українців законослухняними громадянами. Імператор Франц-Йосиф запевнив делегацію у лояльності до українців.

На підтримку вимог цієї делегації Народна Рада 2 лютого 1906 р. скликала віче у Львові, участь у якому взяло близько 50 тисяч українців, переважно селян. Це свідчить про високу політичну активність населення⁴.

Результатом таких дій став закон про запровадження загального виборчого права під час виборів до Віденського парламенту, прийнятий 27 січня 1907 р., який в цілому задовільняв українців.

У травні 1907 р. відбулися перші вибори до австрійського парламенту на основі загального виборчого права, за результатами яких українці отримали 27 мандатів. Членами палати панів у Відні на правах вірилістів* стали митрополит А. Шептицький, єпископи Г. Хомишин і К. Чехович.

Актуальним залишалось реформування виборчого законодавства до Галицького сейму. Вибори до сейму 1908 р. супроводжувалися численними зловживаннями та репресіями. Українські депутати вдалися до обструкції та на певний час паралізували роботу парламенту у 1909 - 1910 рр.

2 лютого 1910 р. під головуванням А. Шептицького та за участі К. Чеховича та Г. Хомишина відбулася спільна нарада українських парламентарів Галичини та Буковини. На ній ухвалено програму дій українських політиків, згідно з якою проголошувалася необхідність національно-територіальної автономії Східної Галичини та Північної Буковини. Пріоритетними завданнями визнавалися реформа шкільної освіти, протидія москвофільській пропаганді, розширення участі українців у владних інституціях.

¹ Протокол Конференції єпископату дня 11-го січня 1906 в Перемишлі // Конференції Архидієїв Української Греко-Католицької Церкви (1902-1937). - Львів, 1997. - С. 15.

² Львівська національна наукова бібліотека імені Василя Стефаника, відділ рукописів, ф. 9, спр. 1069, арк. 6.

³ Бистрицька Е. Участь митрополита А. Шептицького у суспільно-політичному житті. - С. 69.

⁴ Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття: Нариси політичної історії / Т. Гунчак. - К.: Либідь, 1993. - С. 53, 59.

* отримали депутатський мандат не шляхом вибору, а через свій статус у суспільстві

Реформування виборчого законодавства до Галицького сейму стало предметом розгляду конференцій греко-католицьких єпископів у 1911 та 1913 рр. У спільному посланні «О виборчій реформі» вони закликали «обдумати таке сформульоване виборчих прав, такий поділ мандатів чи округів, щоби по змозі було виключене і перекупство»¹.

Проте, попри домагання А. Шептицького, українських парламентарів у 1913 р. проект реформування виборчого законодавства до Галицького сейму зазнав краху. Однією із причин цього стала, за словами М. Бобжинського, глибока ненависть польського архієпископа до греко-католицьких владик².

Справа реформування виборчої системи знову загострилася на межі 1913-1914 рр. Посередниками у розв'язанні спірних питань між українцями та поляками були А. Шептицький та К. Чехович, яких очільник австрійського уряду Штюрк неодноразово запрошував до Відня.

У січні 1914 р. А. Шептицький виголосив промову на польській та українській мовах, у якій запропонував компромісний проект. 28 січня 1914 р. підписано документ, згідно з яким поляки погодилися на негайне відкриття українського університету, а згодом ухвалити зміни до виборчого законодавства. Вирішальну роль у досягненні порозуміння відіграв А. Шептицький.

А. Шептицький високо оцінював значення парламентаризму та напередодні виборів звернувся до віруючих, наголошуючи на пріоритеті християнського морального критерію при виборі депутатів. Зокрема, у посланні «О виборах до парламенту» наголошувалося на тому, що хорошим представником народу стане людина, яка буде одночасно патріотом та християнином: «Патріот, котрий не єсть християнином, єсть злим патріотом. Русин не віруючий, безбожний шкодить народові і міг би зробити нам і встид перед цілим християнським світом, і страту, і шкоду не до обчислення»³.

Також зазначалося, що атеїстична риторика й войовнича передвиборча агітація соціалістів та радикалів не сприяли суспільній консолідації. Одночасно заборонялася передвиборча політична агітація священником у межах Церкви⁴.

Парламент розглядав важливі питання суспільно-політичного життя. Зокрема, владики навели приклад обговорення у законодавчому органі проблеми запровадження цивільних розлучень, т.зв. «вільної» школи на противагу християнській. Вони, на прикладі Франції, доводять, що такі

¹ 1913 р., травня 29, Львів. - Спільне Пастирське послання митр. Андрея Шептицького та ін. Єпископів до духовенства й вірних О виборчій реформі // Документи і матеріали 1899-1944. Том II: Церква і суспільне питання. Кн. 1. - Львів, 1999. - С. 434.

² Bobrzynski M. Z Moich pamietnikow. - S. 369-370.

³ Пастирське послання митр. Андрея Шептицького та ін. єпископів до народу О виборах до парламенту // Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і Матеріали 1899-1944 / упоряд. О. Гайова, А. Кравчук ; ред. А. Кравчук ; Центральний держ. історичний архів України, Львів, Львівська богословська академія. - Л. : Місіонер, 1998 . Т. 2, кн. 1 : Церква і суспільне питання. Пастирське вчення та діяльність (Кн. 1). - [Б. м.] : [б.в.], 1998. - С.407.

⁴ Там само. - С. 409-410.

нововведення призвели до того, що «молодіж востає дико, що люди так виховані не суть вже християнами, не мають ніякої релігії, ніякої віри, ніякої совісті»¹.

Виходячи з важливості парламентської діяльності, єпископи вважали за необхідне сформулювати певні вимоги до кандидатів у депутати. Насамперед це мали бути національно-свідомі українці, патріоти, практикуючі греко-католики.

Єпископат вважав, що громадяни мали самостійно пропонувати кандидатів, а вже під час виборів приймати рішення спільно з священниками. Радикали та соціалісти, на думку владик, проводили передвиборчу агітацію за допомогою атеїстичної літератури, пропагували віронетерпимість та алкоголізм, поширювали думки, що греко-католицьке духовенство не відстоювало інтереси народу.

Натомість А. Шептицький та єпископи зазначали, що практично усі крамниці, каси ощадності, читальні засновані за безпосередньої участі священослужителів .

Участь у суспільно-політичному житті, на думку владик, вимагала виключення ненависті, помсти, несправедливого використання авторитету. Натомість запровадження християнських засад щодо політичних опонентів надасть можливість галицьким українцям захищати свої права та свідомо відноситися до обрання депутатів³.

Констатовано факт, що частина греко-католицьких священників виступила проти більшості духовенства з іншою політичною орієнтацією⁴.

Частина священнослужителів фінансувала часописи, які пропагували соціалістичні ідеї. На думку А. Шептицького, це свідчило про партійну заангажованість, нехтування церковної єдності та душпастирської роботи священниками⁵. У посланні засуджувалися ті священнослужителі, які покликання змінили на партійну політичну діяльність.

При цьому зазначалося, що духовенство не мало наміру очолювати політичний провід, залишаючи це світським лідерам.

А. Шептицький вбачав греко-католицизм єдиним шляхом для об'єднання українства, а священник повинен створити такі умови, за якими галицькі українці стануть свідомими греко-католиками у приватному та суспільно-політичному житті⁶. Водночас, А. Шептицький не вважав за потрібне утворювати окрему клерикальну партію, що могло б розглядатися як протипага вже існуючим політичним силам.

¹ Там само. - С. 406.

² Там само. - С. 409.

³ Там само. - С. 406.

⁴ Спільне Пастирське послання митр. Андрея Шептицького та ін. єпископів до духовенства про їхню участь у суспільно-політичному житті // Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і Матеріали 1899-1944 / упоряд. О. Гайова, А. Кравчук ; ред. А. Кравчук ; Центральний держ. історичний архів України, Львів, Львівська богословська академія. - Л. : Місіонер, 1998 . Т. 2, кн. 1 : Церква і суспільне питання. Пастирське вчення та діяльність (Кн. 1). - [Б. м.] : [б.в.], 1998. - С. 411.

⁵ Там само. - С. 412.

⁶ Там само. - С. 419.

Єпископи закликали реалізовувати суспільно-політичні права згідно зі християнськими засадами, священники мали вчити парафіян свідомо відноситися до голосування, не спокушатися фінансовою винагородою та голосувати лише за українських кандидатів клерикального скерування. Водночас, за нанесену депутатом шкоду Церкві чи українському народу відповідальність мала ділитися між обраним кандидатом, його виборцями та душпастирем¹.

Слід зазначити, що греко-католицькі єпископи достатньо сильно впливали на тогочасну суспільно-політичну ситуацію в краї. Зокрема, у листі К. Чеховича до А. Шептицького від 19 листопада 1913 р. обговорювалася інформація щодо підготовки українських партій до виборів, яку Перемишський єпископ отримав від К. Левицького. Також у листі зазначалося, що партії мали порозумітися щодо реформ виборчого законодавства, яке регулювало співвідношення українців та поляків у Галицькому сеймі².

Врешті-решт, 14 лютого 1914 р. Галицький сейм затвердив нове виборче законодавство, згідно з яким українцям надавалося 27,5 % місць у сеймі, що становило 62 депутатські мандати із 288. у Трьох куріях зберігався принцип куріальності, проте у сільській місцевості передбачалося проведення загальних, рівних, безпосередніх та таємних виборів, що давало можливість для українців у перспективі добитися політичної автономії. Незаперечною у прийнятті цього закону була заслуга А. Шептицького³.

К. Левицький, оцінюючи роль А. Шептицького у реформуванні виборчого законодавства, зазначав: «Митрополит граф Шептицький вступив був на владичий престол в часі заострення відносин між Українцями і Поляками в краю, та хоча безпосередно не займався політикою, та почував у собі післанництво до наближення обох народів. Колиж прийшла нагода стати миротворцем, він радо піднявся сего завдання як священник і український громадянин...».

Таким чином, А. Шептицький на початку ХХ ст. намагався покращити життя галицьких українців. Діючи виключно мирними методами він ставив за мету заснувати український університет у Львові та реформувати виборче законодавство. Варто зауважити, що незважаючи на активну протидію польської влади краю, Митрополиту вдалося домогтися певних поступок для українців.

¹ Спільне Пастирське послання митр. Андрея Шептицького та ін. єпископів до духовенства про вибори до парламенту 1911 р., травня 10, Львів // Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і Матеріали 1899-1944 / упоряд. О. Гайова, А. Кравчук ; ред. А. Кравчук ; Центральний держ. історичний архів України, Львів, Львівська богословська академія. - Л. : Місіонер, 1998 . Т. 2, кн. 1 : Церква і суспільне питання. Пастирське вчення та діяльність (Кн. 1). - [Б. м.] : [б.в.], 1998. - С. 431-432.

² 1913 р., листопада 19, Перемишль - Лист Перемишського єпископа Костянтина Чеховича до митр. Андрея Шептицького про підготовку галицьких партій до виборчої реформи // Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність: Документи і матеріали 1899-1944. - Т. II: Церква і суспільне питання; Кн.2: Листування / За ред. А. Кравчука. - Львів: Місіонер, 1999. - С. 604.

³ Білас Я. Парламентська діяльність митрополита А.Шептицького. - С. 73.

⁴ Левицький К. Українські політики. Сильвети наших давніх послів і політичних діячів 1907-1914 рр. - Львів: Діло, 1936. - С. 25.

Andriy KLISH

**SOCIO-POLITICAL ORIENTATIONS OF METROPOLITAN
ANDREY SHEPTYTSKY AT THE BEGINNING OF THE TWENTIETH
CENTURY**

Abstract. *Metropolitan Andrey Sheptytsky's participation in social and political life of Galicia in the early twentieth century is analyzed. His role in the struggle for the opening of the Ukrainian university in Lviv and for the reform of the legislation on elections to the Vienna Parliament and to the Galician Sejm is studied.*

Keywords: *Eastern Galicia, socio-political life, A. Sheptytsky, pastoral letter.*